

Biserka Kapo Kukman
**NACIONALNA
IDENTITETA
IN ARHIVI**

265-268

BISERKA KAPO KUKMAN
PREZID 31
SI -1360 VRHNIKA

::UVODNE MISLI O KONCEPTU RAZLIČNIH IDENTITET

V času globalizacije se srečujemo s krizami identitet. Sodoben družben razvoj je soočen z različnimi krizami, globalizacija pa prav gotovo prispeva svoj delež. Zato je pomembno, da v tem kriznem obdobju vemo kdo smo, od kod prihajamo in kam gremo. Prav tako je pomembno, da znamo prisluhniti drugim, ko nam sporočajo kdo in kaj so, ne glede na identitetene ravni, ki se skušajo razkrivati: intrapersonalne, interpersonalne, skupinske in medskupinske. V takih komunikacijah moramo najti lastne moči, da presežemo tuje dvome o tem, kaj in kdo smo. Naša identiteta je tako hkrati naša socialna moč, je naše znanje, so naša čustva, vrednote in pripravljenost za doseganje ciljev.

Nacionalna identiteta lahko dobi svoj smisel le, če ni zgolj fiksno merilo za odmerjanje domačega in tujega, našega in ogrožajočega, temveč šele z dejanji, ki spreminjajo samo dotlej veljavno merilo, ga premestijo in na novo vzpostavljajo (Dolar, 2003). Gre za občutek/ doživetje pripadnosti nekemu sklopu stališč in vrednot, ki so globoko ponotrzanjeni (odnos do jezika, kulture, ozemlja in naravnega okolja nekega naroda, odnos do etničnih komponent, do zgodovine, ekonomskega razvoja, družbeno ekonomskega odnosa naroda, do slojevne strukture naroda ter zavesti o nacionalni pripadnosti. Vojan Rus povzema Masarykove teze o tem, da je narod naravno organiziran organizem, da so nacionalno, socialno in moralno neločljivo povezani momenti; ideali humanizma so najvišji kriterij vrednotenja nacionalnega; vsi narodi imajo pravico do samoodločbe, zato imajo veliki in majhni narodi enake pravice; majhni narodi morajo biti še posebej zaščiteni z demokratičnim svetovnim sistemom (Rus, 1997, str. 204). Zadnja misel je še zlasti pomembna v pogojih sodobnih globalizacijskih procesov.

O nacionalni zavesti pa dr. Žontar (1984, str. 16) pravi: "Brez zgodovine ni zgodovinske zavesti, zgodovinska zavest pa pomeni ključni element nacionalne zavesti. Zato je nemški okupator med drugo svetovno vojno uničeval tudi slovensko arhivsko gradivo. To je delal v svojih prizadevanjih, da bi uničil narodno zavest. Zato nam bo razumljivo tudi, zakaj bijejo nacionalne države, ki so nastale v času po drugi svetovni vojni iz bivših kolonij in odvisnih ozemelj, še vedno težak boj za arhivsko gradivo iz časa pred pridobitvijo neodvisnosti."

Bolj ko razumemo in "čutimo" lastno narodno/ nacionalno/ osebno identiteto, intenzivneje in bolj polno lahko doživljamo tudi druge identitete.

Le samozavestne in zrele identitete lahko sodelujejo v konstruktivnih dialogih in kulturnih izmenjavah. Identitetna komunikacija je zapleten proces. Tudi identitetna kriza lahko pomeni tako dobičke, kot izgube. Pretirano pozitivna samopodoba kot pomembna identitetna značilnost lahko pomeni, da se prevzamemo, povzdignemo nad druge, zanemarimo nekatere pomembne strukture in vidike naših identitet. Identitetni razvoj je tudi razvojno – psihološki fenomen, na kar je opozoril že Erikson (Erikson, 1950).

V času pa, ko je naša identiteta šibka, ko ne vemo ne kod ne kam, takrat je čas, da jo "prezračimo", znova ozavestimo in skušamo poiskati, kaj je v njej najbolj dragocenega.

Interpersonalni in medskupinski procesi so med drugim tudi polje medsebojnega potrjevanja akterjev oz. komunikatorjev v določeni socialni interakciji.

V družini, kjer sta starša pripadnika različnih narodnih identitet, se morata obe enakovredno potrjevati, če ne, nastopi socialno neravnovesje, stanje socialne neurejenosti, ki se lahko prenaša na osebno raven otrok. Nespoštovanje identitet se prenaša na raven osebnega konflikta. Od tod pomembnost ozaveščanja o lastni in tuji individualni, socialni, societalni etnični in nacionalni identiteti. V polju nespoštovanja se pojavlja tisti del, ko veš kaj nisi

ter vsiljevanje identitete s strani drugih, bodisi posameznikov ali skupin. Identiteta je kot kovček poln trdnega, dokaznega materiala, ki mora biti nekje vedno na dosegu roke. Ko smo v krizi ta "kovček" odpremo, preučimo njegovo vsebino ter tako znova in znova potrjujemo nekaj, kar smo že enkrat ozavestili. Ko smo napadeni, ko drugi dvomijo o nas, ko smo negotovi, pogledamo v vsebino kovčka. Prav tako smo pripravljeni spoštljivo pogledati vsebino drugih. V kriznih obdobjih (osebnih, skupinskih), pa je treba vsebino znova ozavestiti, jo pregledati in predstaviti.

Nacionalna identiteta, država in arhivi

Nacionalna identiteta nastane tam kjer nastane samostojna politična država. Mi jo imamo. Državo, kjer je prisotno republikansko načelo enakosti pred zakonom za vse. Kaj nam nacionalna identiteta omogoča? Omogoča nam občutek/ doživetje pripadnosti, ker govorimo skupen jezik, ker živimo na skupnem ozemlju. Pri tem je zelo pomembno vzdrževanje skupnega spomina. S socialno – psihološkega vidika je nacionalna identiteta ena od zvrsti socialne identitete, ki pa je eden temeljnih pojmov tudi v sociologiji, etnologiji in antropologiji (Rus, Velko, 1997).

Ko govorimo o državi, govorimo tudi o avtonomnih, zrelih in odgovornih državljanih. Država mora "preko" vladnih služb in resornih ministrstev poskrbeti za ohranjanje kolektivnega oz. socialnega spomina¹. Pri tej nalogi pa so arhivi prvi na seznamu.

V Sloveniji država skrbi za državni arhiv – Arhiv Republike Slovenije, za šest regionalnih², eden škofjski (Koper), dva nadškofjska (Ljubljana in Maribor), pa še zgodovinski arhiv in muzej Univerze v Ljubljani. Njihovo bogastvo je neprecenljivo. Tako kot je čas sovražnik minljivosti, so arhivi njeni prijatelji. Fondi in zbirke – globoke stopinje časa, ki ga hranijo arhivi, dokazujejo kaj smo. "Govorijo" v času in prostoru, o nastajanju našega jezika, o našem razvoju in kulturni dediščini. Obenem se kulturni prostori odpirajo. Prihaja do kulturnih izmenjav. Potrebna je okrepitev uveljavitve slovenske nacionalne identitete in kulturnih praks. V času iskanja literature za ta članek sem naletela na vsebine, ki omenjajo nacionalno identiteto in muzeje, galerije, izobraževalne inštitucije, knjižnice. Arhivi so bodisi popolnoma prezrti ali pa omenjeni le mimogrede, kar ne pomeni, da jih ni. Arhivi so.

Arhivski delavci odgovorno popisujejo gradivo in ga varujejo pred zgodovinsko pozabo. Za arhive se premalo ve. Znanje o arhivih je zaprto v ozke strokovne kroge. O tem, kaj je dokument in kaj v življenju vse lahko pomeni, pa zvemo v arhivih. Arhivi so instrument ozaveščanja, kaj je za slovensko nacionalno identiteto pomembno. Slovenci smo relativno maloštevilni in po svetu zelo "razpršen" narod. Zato imamo arhive tudi v zamejstvu, da hranijo to, kar naši zamejci ustvarijo.

Od 10. do 12. oktobra 2007 je v Velenju potekalo 23. zborovanje Arhivskega društva Slovenije. Teme zborovanja so bile: razmere v arhivskih depojih, (ne)znano v arhivskih fondih in zbirkah ter mednarodno sodelovanje. Depoji so prvi in glavni problem arhivske stroke v tem trenutku. Zato bi pozvala odgovorne, da ozavestijo pomen arhivov za nacionalno identiteto. Skladišča potrebujemo zato, da lahko sprejmemo arhivsko gradivo ter da ga primerno čuvamo in ohranjamo. Arhive je težko vključiti v miselnost današnjega časa, ko

¹Koncept socialnega spomina je eden najpomembnejših konceptov v frankofonski socialni psihologiji.

²Gre za tri mestne (Ptuj, Ljubljana in Celje) ter za tri pokrajinske arhive: Koper, Maribor, Nova Gorica.

je velika večina dejavnosti usmerjena v profit. Vrednost arhivov je neprecenljiva, tako kot so neprecenljive vse tiste vrednote, ki so trdne, močne in trajne. Nacionalna identiteta je nastajala skozi zgodovino slovenskega naroda. Ta pot je bila naporna in težka. Tudi naša ne bo lahka. Vendar je treba to, kar je bilo ustvarjeno do danes, varovati, ohranjati in negovati. Ko človeški spomin odpove, ali pa netočno rekonstruira, ostanejo zapisani dokumenti. Ko smo utrujeni od nenehnih življenjskih bojov, ko začutimo negotovost, je arhiv tista zakladnica dokazov, ki nas ponovno "postavi pokonci", navdahne s samozavestjo in z močjo za nadaljnje delo in ustvarjanje. Arhivi bi morali stopiti iz sence, na luč javnosti: naj ne bi bili zaprti le v stroge, strokovne kroge. Nekako bi morali biti "vgrajeni" v miselne vzorce iskanja informacij, v mreže kulturnih ustanov, v nastajanje projektov. Tako kot so letos o Plečniku potekale prireditve ob 17. dnevih evropske kulturne dediščine od 22. do 29. septembra 2007. Kot je razvidno iz programa, so v realizaciji projekta sodelovale šole, muzeji, knjižnice in druge kulturne ustanove. Arhivov pa ni bilo v programu: zopet so bili prezrti, čeprav imajo bogato zbirko dokumentov o Plečniku, ki se ustvarjalno in arhitektonsko ni uveljavil samo v Ljubljani.³ V času, ko nastaja nova podoba Ljubljane, naj ne bi bilo pozabljeno, kakšna je bila njena zgodovina in kje je zabeležena. Tudi to je prispevek k mestni identiteti.

V prihodnosti naj bi arhivi dobili mesto, ki jim pripada, predvsem naj bi bili bolj povezani med seboj, z drugimi kulturnimi ustanovami, pa tudi s slovenskimi univerzami, saj so lahko bistvena sestavina študijskega programa različnih strok.

Arhivi morajo postati enakovredni partnerji pri projektih s področja kulture, doma in na tujem. Arhivi so zlasti pomembni, ko gre za predstavitve v tujini. Odvisno od področja, ki ga pokrivajo s svojim delom, bi vsekakor morali postati pomemben del nacionalne, mestne, pokrajinske in še kakšne identitete. Arhivi čuvajo odgovore, kako je bilo včasih, kako smo živeli, kako je kaj nastajalo, kdo je bil pomemben, opise celih socialnih kontekstov ter tako ohranjajo značilnosti socialnega spomina. V nacionalnem interesu je, da bi v prihodnosti arhivi dobili nove, sodobne prostore ter infrastrukturne možnosti za "shrambo" podatkov, da bi velika večina pomislila na arhiv pri iskanju informacij, pri raziskovalnem delu, da bi v naših arhivih našli moč in modrost za nove čase, ki prihajajo, za čase, ko se identitete izboljšajo in stapljajo med seboj, ko je dobro vedeti kaj si in kaj nisi.

Strokovni izziv tako za arhivsko stroko, kot za vse druge stroke, ki se ukvarjajo z oblikovanjem različnih vidikov nacionalne identitete je digitalizacija arhivskega gradiva. Arhivska dokumentacija bo tako postala veliko bolj "javna", kar bo v procese identitetnih oblikovanj vneslo popolnoma nove interaktivne značilnosti.

Arhivi in arhivsko delo so pomembni za celotno raziskovalno delo, tudi na področju psihologije ter posamičnih psiholoških disciplin. Tudi sodobni socialno – psihološki priročniki/ učbeniki/ handbooki (Aronson, Wilson in Akert, 1999; Hogg in Vaughan, 1998) imajo v novejših izdajah posebna poglavja, ki se nanašajo na analize arhivov in drugih dokumentacij v (socialno) psihološkem raziskovalnem delu. Tudi digitalizacija arhivov ima svojo (socialno) psihološko stran in zajema vse značilnosti internetnih komunikacij.

Arhivi so fizični, socialni ter intelektualni prostor srečevanja različnih strok. Bistveno prispevajo k možnostim njihovega interdisciplinarnega prepletanja. Tudi identitetna vprašanja zahtevajo interdisciplinarne odgovore. Zato so arhivi nujni "dokaz" nacionalne identitete naroda in materializacija možnosti za njegovo duhovno rast.

³Ne gre prezreti izjemnega Plečnikovega pristopa pri oblikovanju Hradčanov, ki predstavljajo nekakšno "srce" Prage, enega najlepših svetovnih mest.